

Pellon kunta
Kunnantie 4
95700 Pello
pellonkunta@pello.fi

LAUSUNTO

14.10.2015

Dnro 877/2015

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto Palovaaran tuulivoimapuiston osayleiskaavasta

Viite: Lausuntopyyntönnö 11.9.2015

PALOVAARAN TUULIVOIMAPUISTON OSAYLEISKAAVA

Kaavaluonnos

Pellon kunta kaavoittaa Palovaaraan tuulivoimamala-alueita, jolle rakennettaisiin enintään 19 voimalaa. Kaava sijoittuu Oraniemen paliskunnan alueelle. Alue on osittain yhteistoiminta-alueita Lohijärven paliskunnan kanssa, sillä paliskuntien välillä ei ole raja-aitaa ja paliskunnat ovat järjestäneet poronhoitonsa alueella tällä tavoin. Orajärven paliskunnan suurin sallittu eloporumäärä oli 1 500, poronmista-jia oli 76, Lohijärven vastaavat luvut olivat 1 400 eloporoa ja 54 poronmistaajaa poronhoitovuonna 2013–2014.

Erikokoisia ja vaikutuksiltaan erilaisia tuulivoimamahankkeita on poronhoitoalueella useita vireillä. Toiminnassa olevia tuulivoima-alueita sen sijaan ei vielä tällä hetkellä ole kovinkaan montaa, etenkin keskeisillä porolaidunalueilla, eikä niiden pitkäaikaisvaikutuksia poronhoidon kannalta tunneta vielä riittävän hyvin. Tuulivoiman vaikutukset poroihin on syytä arvioida aina paliskunta- ja hankekohtaisesti. Vaikutusten seurannan järjestäminen on todellisten vaikutusten ymmärtämisen kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Poronhoidon huomioiminen kaavoituksessa ja maankäyttöhankeissa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Eri-tyisesti pienemmissä kylissä se on tärkeä työllistäjä ja kylien elinvoimaisuuden ylläpitäjä. Se on vanhin Pohjois-Suomessa edelleen harjoitettavista elinkeinoista. Eritoten muun maankäytön paineiden vuoksi poronhoidon on täytynyt sopeutua ja muuttua toimintatapojaan vuosien saatossa. Poronhoito – sen toiminta- ja kehittämismahdollisuudet – tukeutuu kuitenkin edelleen vahvasti luonnonlaitumiin ja vapaaseen laidunoikeuteen.

Poronhoitolaissa (PHL 848/1990, 3 §) säädetään poronhoidolle vapaa laidunnusoikeus maan omistustai hallintaoikeudesta riippumatta. Tämä on poronhoidon kannattavuuden perusedellytys. Vapaa laidunnusoikeus on ikaikainen nautintaoikeus, joka on tarkoitettu ja tunnustettu pysyväksi oikeudeksi.

Se tarkoittaa porolle oikeutta ottaa ravintonsa vapaasti luonnosta, poikkeukset tähän on lueteltu laissa. Lain 53 § velvoittaa viranomaisen neuvottelemaan asianomaisen paliskunnan kanssa valtion maita koskevien hankkeiden yhteydessä, mikäli ne vaikuttavat olennaisesti poronhoidon harjoittamiseen.

Myös valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) osana maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 132/1999) mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää turvaavat poronhoidon alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä. Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla varmistetaan valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioiminen kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumisen edistämisestä (MRL 24.2 §). Velvoite koskee oikeudellisesti kaikkea kaavoitusta.

Kaikessa kaavoituksessa on lähtökohtana erilaisten alueidenkäytön intressien ja tarpeiden yhteensovittaminen. Yhteensovittaminen edellyttää, että kaavan vaikutukset selvitetään riittävässä määrin. Kaavoitusprosessit toimivat alueidenkäytön suunnittelun vuorovaikutteisuuden välineenä. Poronhoitoalueella vuorovaikutteisuutta on käytännössä toteutettu erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla.

Palovaaran kaava-alueita koskee myös Länsi-Lapin maakuntakaava. Siinä on pyritty toteuttamaan poronhoitolakia ja VAT:ta suunnitelmääräyksellä, joka edellyttää poronhoidon alueidenkäyttöllisten toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaamista, sekä poronhoitoon olennaisesti vaikuttavan alueidenkäytön suunnittelussa poronhoidolle tärkeiden alueiden huomioimista. Valtion maiden osalta edellytetään neuvotteluja asianomaisen paliskunnan kanssa.

Neuvottelut on poronhoitoalueella nähty hyvänä keinona jouhevan suunnittelun ja molemminpuolisen tiedonvälityksen kannalta. Neuvotteluissa myös kuullaan asianomaisen paliskunnan näkemys ja keskustellaan sellaisessa suunnittelun vaiheessa, että asioihin on vielä mahdollista vaikuttaa.

Kaavan vaikutukset poronhoitoon

Porotalousvaikutusten arvioinnissa tulee käsitellä niin rakentamisen kuin toiminnan aikaisiakin vaikutuksia poroelinkeinoon. Alueen nykyinen käyttö nousee keskeiseen osaan, kun vaikutuksia arvioidaan. Myös toiminnan jälkeistä aikaa, esimerkiksi laidunmenetyksen pysyvyyttä, tulee tarkastella poroelinkeinoon näkökulmasta. Lisäksi tulee etsiä konkreettisia ratkaisuja haitallisten vaikutusten lieventämiseen ja kompensointiin yhteistyössä paliskunnan kanssa. Nykytilaselvityksen, vaikutusten arvioinnin, sekä seurannan saa parhaiten järjestettyä porojen GPS-pantaseurantojen, sekä karttatarkastelujen ja paliskunnan edustajien kanssa käytyjen keskustelujen ja neuvottelujen avulla. Tässä tapauksessa porotalousvaikutukset on arvioitu YVA-menettelyn yhteydessä.

Tuulipuistoalue sijoittuu Orajärven paliskunnan toiminta-alueelle. Alue on Orajärven ja Lohijärven paliskunnille tärkeä vasoma- ja rykimäalue, sekä syysajan laidun. Tuulipuistohankkeen vaikutukset

paliskunnan poronhoidon kannalta eivät kuitenkaan koostu pelkästään suorasta laidunalan menetyksestä, vaan todennäköisesti vielä merkittävämpi vaikutus syntyy erilaisen häiriön myötä. Tiestö osaltaan pirstoo laidunalueita ja mahdollisesti lisää liikennöintiä alueella.

Hankkeesta aiheutuu suoraa ja epäsuoraa laidunten menetyksiä. Alue on tällä hetkellä rauhallinen, siellä ei ole asutusta, eikä juurikaan teitä. Porot ovat tutkitusti herkimmillään ihmistoiminnan aiheuttamalle häiriölle juuri vasomisaikana, sitä ennen ja sen jälkeen. Mikäli porot välttävät tuulipuiston alueita häiriön (rakentaminen, voimaloiden liike, ääni, välke) vuoksi tai niitä ei voida muusta syystä enää käyttää poronhoitotöissä, aiheutuu laajemmille alueille ulottuvia välillisiä laidunmenetyksiä. Jos porot siirtyvät rauhattomaksi muodostuneelta alueelta pois, aiheutuu tästä epätasaista laidunten kulumista muissa osissa paliskuntaa. Porot voivat myös hajaantua häiriön vuoksi ei-toivotuille alueille ja aiheuttaa tarpeettomia ristiriitoja poronhoitajien ja muiden alueiden käyttäjien kesken. Tästä voi aiheutua lisätoivia ja muita kustannuksia paliskunnalle.

Tuulipuiston läheisyydessä on Lempaisen vasanmerkintäpaikka, mikä kertoo alueen tärkeydestä erityisesti vasonta- ja kesäalueena. Vaikutuksia vasontaan ja poronhoitotöihin tuolla alueella olisi arvioitava yhteistyössä paliskunnan kanssa. Työmäärän lisääntyminen ja toiminnan uudelleensuunnittelu sekä mahdollisesti poronhoidon rakenteiden siirtäminen aiheuttavat kustannuksia elinkeinolle.

Palovaaran tuulipuistohankkeen YVA-selostuksessa on yksityiskohtaisemmin selvitetty vaikutuksia poronhoidon kannalta. GPS-seurannasta on keskusteltu, mutta toistaiseksi sitä ei ole aloitettu. Mikäli tuulipuisto rakennetaan, tulisi sen vaikutuksia seurata ympäristöön kohdistuvien vaikutusten lisäksi myös porotalouden osalta. Tuulipuistojen vaikutuksista poroihin ja poronhoitoon ei ole kattavaa tietoa olemassa ja toiminta voi aiheuttaa vaikutuksia, joita ei vielä osata ennakoida. Nämäkin vaikutukset tulee niiden ilmetessä pyrkiä lieventämään ja tarvittaessa korvata. Näitä varten olisi hyvä perustaa esimerkiksi vuosittain tai tarpeen mukaan kokoontuva vaikutusten seurantaryhmä.

Yksityiskohtaisemmat huomiot

Kaavaselostuksessa ei kerrota miten poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset on arvioitu tai tullaan arvioimaan. Hankkeen yhteydessä on tehty YVA-selvitys, mutta tätä ei kaavaluonnoksessa poronhoidon osalta ole hyödynnetty. Kaavaselostuksessa ei huomioida poronhoitoon kohdistuvia rakentamisen aikaisia vaikutuksia, vaikka juuri häiriön kautta tulevat vaikutukset ovat rakentamisen aikana suurimmillaan.

Kaavasta tulisi saada hyvä käsitys siitä, miten kaava sijoittuu ja mitä vaikutuksia sillä porotalouden kannalta on. Kaavassa voisi erillisellä karttaliitteellä selkeästi esittää hankkeen sijoittumista suhteessa poronhoidon keskeisiin alueisiin, rakenteisiin ja kuljetusreitteihin. Tällä tavoin hankkeen vaikutuksista voi helpommin muodostaa käsityksen. Poronhoitoa käsittelevään kohtaan voisi lisätä selkeyden vuoksi poronhoitolakiin perustuvat asiat (PHL 3§ ja 53§). Vapaan laidunnusoikeuden merkitystä voisi kaavaselostuksessa myös avata.

Tuulivoimapuiston käytön aikaiset vaikutukset kuitataan poronhoidon osalta lyhyesti (s.75): ”*Palovaaran kaava-alue sijoittuu poronhoitoalueelle. Tuulivoimaloilla ei ole mainittavia vaikutuksia poronhoidon alueidenkäyttöön edellytyksiin, sillä voimat eivät rajoita porotoimintaa alueella muutoin kuin rakennuspaikkojen ja sähköaseman alueella.*”

Tällainen väite vaatisi perusteluja. Kokonaisuutena poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia kaavaselostuksessa arvioidaan vähäisiksi tai niitä ei käsitellä lainkaan. Tutkimukset eivät tue näitä oletuksia. Ruotsalaistutkimusten mukaan tuulivoimat ja niihin liittyvä infra aiheuttavat häiriötä, jota erityisesti vaatimet vasonta-aikana ja vasonta-alueilla välttävät. Kaiken kaikkiaan tiedämme tällä hetkellä vielä liian vähän tuulivoiman pitkäaikaisista vaikutuksista poroihin ja poronhoitoon.

Kaavan vaikutukset poronhoitoon tulisi arvioida. Hankesuunnittelussa laadittua YVA-selostusta on hyvä käyttää tässä apuna. Paliskuntaa olisi syytä kaavan vaikutuksia arvioitaessa ja lieventämiskeinoja miettiessä kuulla. Tuulivoimala-alueen mahdollisesti aiheuttamien haittojen tunnistamisesta tulee huolehtia seurantaohjelman avulla, jossa säännöllisten neuvottelujen avulla tarkistetaan yhteisesti havaitut mahdolliset haitat ja niiden aiheuttamat toimenpiteet.

Paliskunnan ja tuulivoimayhtiön välillä ei ole laadittu kirjallista sopimusta seurannasta eikä haittojen korvaamisesta. Seuranta ei ole aloitettu.

Muissa poronhoitoalueen tuulivoimakaavoissa porotalouden toimintaedellytyksiä pyritään turvaamaan esimerkiksi suunnittelumääräyksellä: ”*Alueen suunnittelussa ja toteuttamisessa on turvattava porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset*”. Kaavamääräystä on syytä avata kaavaselostuksessa, jotta ymmärretään mitä toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaaminen tässä tapauksessa tuulivoimayhtiöltä edellyttää. Toimintaedellytysten turvaaminen tarkoittaa käytännössä yhtiön ja paliskunnan välisen yhteistyön jatkamista, vaikutusten seuranta ja laidunalan menetyksen sekä muiden haittojen korvaamista paliskunnalle täysimääräisesti.

Lisää tietoa poronhoidon huomioimiseksi kaavoituksessa ja maankäyttöhankkeissa löytyy myös Paliskuntain yhdistyksen oppaasta (Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankkeissa 2013: http://www.paliskunnat.fi/poroyva/PoroYVA_web.pdf), sekä Paliskuntain yhdistykseltä (www.paliskunnat.fi).

Kaavan vaikutukset poronhoidon kannalta tulee selvittää. Keinoja poronhoidolle todennäköisesti koituvien haitallisten vaikutusten lieventämiseen on etsittävä yhteistyössä paliskunnan kanssa.

Kaavaan on syytä lisätä poronhoidon toimintaedellytyksiä turvaava kaavamääräys.

Tuulivoimayhtiö on veloitettava sopimaan seurannasta ja haittojen korvaamisesta paliskunnan kanssa.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

sh/ao